

ZAPISNIK

sa 27. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore,
održane 3. decembra 2018. godine

Sjednica je počela u 12 sati.

Sjednici je predsjedavao dr Halil Duković, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sljedeći članovi Odbora: dr Suad Numanović, Mirsad Murić, mr Mihailo Anđušić, dr Nedžad Drešević i poslanik Milorad Vuletić, zamjena člana Odbora Momčila Martinovića, u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine Crne Gore.

Sjednici nijesu prisustvovali članovi Odbora dr Ljiljana Đurašković i dr Budimir Aleksić.

Sjednici su, u skladu sa čl. 67 i 73 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Snežana Mijušković, zamjenica zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Svetlana Sovilj, samostalna savjetnica I u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, dr Mevlida Gusinjac, generalna direktorica Direktorata za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja, Arijana Nikolić-Vučinić, generalna direktorica Direktorata za predškolsko, osnovno i inkluzivno obrazovanje i vaspitanje u Ministarstvu prosvjete, Tamara Milić, načelnica Direkcije za predškolsko vaspitanje i obrazovanje i inkluzivno obrazovanje u Ministarstvu prosvjete, Ibrahim Smailović, generalni direktor Direktorata za građansko zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde, Blanka Radošević-Marović, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, dr Nina Vujošević, državna sekretarka u Ministarstvu finansija i Dragan Pejanović, državni sekretar u Ministarstvu unutrašnjih poslova.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Lia Magnaguagno, program menadžerka za demokratizaciju u Misiji OEBS-a u Crnoj Gori, Ana Dautović, rukovoditeljka Programa za monitoring dječjih prava i evaluacije u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Marina Tomović, pripravnica u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Milisav Korać, izvršni direktor Saveza udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju "Naša inicijativa" i Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava i pravde u NVO "Građanska alijansa".

Sjednicu su pratili predstavnici medija.

****

Za sjednicu je utvrđen sljedeći

DNEVNI RED:

KONSULTATIVNO SASLUŠANJE:

zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, ministra rada i socijalnog staranja, ministra zdravlja, ministra prosvjete, ministra pravde, ministra za ljudska i manjinska prava, ministra finansija i ministra unutrašnjih poslova

TEMA KONSULTATIVNOG SASLUŠANJA:

“Implementacija Akcionog plana za sprovođenje Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja od 2017-2021. godine i aktivnosti preduzete na implementaciji Preporuka iz Izvještaja o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017. koji je, na zahtjev UNICEF-a, pripremila Coram International at Coram Children’s Legal Centre”

****

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je podsjetio da je održavanje ovog Konsultativnog saslušanja utvrđeno Planom aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2018. godinu. Akcenat u Planovima rada Odbora u posljednjih šest godina, između ostalog, bio je na zaštiti prava djeteta u cilju dostizanja standarda definisanih Konvencijom UN o pravima djeteta.

Strategiju za prevenciju i zaštitu djece od nasilja sa Akcionim planom 2017-2021. Odbor je razmotrio na 12. sjednici održanoj 4. decembra 2017. i tim povodom sačinio Izvještaj sa Zaključcima (u 10 tačaka) koji je dostavljen Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu pravde, Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Ministarstvu finansija, Ministarstvu unutrašnjih poslova, na dalji postupak i Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore, Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori i NVO "Centar za prava djeteta", na upoznavanje.

Uzimajući u obzir Preporuke iz Izvještaja o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017. godina, koji je na zahtjev UNICEF-a pripremila Coram International at Coram Children's Legal Centre kojima se Skupštini, uključujući i sve skupštinske odbore koji se bave pitanjima djece, preporučuje:

- puno korišćenje ovlašćenja u pogledu traženja odgovora od Vlade u vezi sa postignućima u pogledu praćenja stanja dječjih prava, koristeći između ostalog nalaze iz izvještaja Ombudsmana, u cilju informisanja svojih razmatranja;

- podsticanje razvoja kulture odgovornosti i potpuno iskorištavanje svojih zakonskih ovlašćenja da od Vlade zatraže konkretne odgovore na izvještaje Ombudsmana o pitanjima koja se tiču djece,

Odbor je ocijenio izuzetno važnim da na ovoj sjednici dobije informacije o implementaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja i o aktivnostima preduzetim na implementaciji preporuka iz Izvještaja o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017. koju je, na zahtjev UNICEF-a, pripremila Coram International at Coram Children's Legal Centre.

Predsjednik Odbora je predložio metodologiju održavanja Konsultativnog saslušanja po kojoj bi predstavnici institucija dali uvodna izlaganja na temu Konsultativnog saslušanja, u trajanju do 5 minuta, nakon čega bi uslijedila izlaganja ostalih učesnika sjednice i poslanika koji mogu da postavljaju pitanja u vezi sa konkretnom temom, a zatim bi predstavnici institucije Zaštitnika i resornih ministarstava odgovarali na postavljena pitanja. Članovi Odbora su se saglasili sa predloženom metodologijom.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Snežana Mijušković je saopštila da je u prethodnom periodu Institucija ukazivala na problem nasilja i na moguće načine rješavanja pojedinih pitanja. Podsjetila je da je 2016. godine povodom obilježavanja Međunarodnog dana djeteta Institucija sa Zlatnim savjetnicima Zaštitnika, uz podršku UNICEF-a, održala konferenciju „Reci NE nasilju“. Na Konferenciji se govorilo o problemima sa kojima se djeca svakodnevno suočavaju, mogućim načinima suzbijanja nasilja i o službama koje su djeci na raspolaganju.

Ukazala je da u godišnjim izvještajima Zaštitnika pitanje zaštite djece od nasilja zauzima jedno od centralnih mjesta. Saopštila je da su prošle godine u radu imali 175 predstavki u oblasti prava djeteta, a ove godine već imaju 200 predmeta. Trend rasta može se tumačiti kao povećanje dostupnosti institucije Zaštitnika djeci, njihovim roditeljima i starateljima. Ocijenila je da ostvarena saradnja državnih organa, organa lokalne samouprave i nevladinih organizacija daje dobre rezultate. Naglasila je da u postupcima koji se tiču djece sve institucije moraju hitno postupati i donositi odluke. Zaključila je da je najvažnija uloga obrazovnog sistema, a posebnu pažnju treba posvetiti osnaživanju psiho-socijalnih službi.

Samostalna savjetnica I u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Svetlana Sovilj je istakla da je u sprovođenju ove Strategije uveden novi pristup jer se kordinatori implementacije Strategije smjenjuju po principu rotacije. Ministarstvo rada i socijalnog staranja bilo je zaduženo za praćenje implementacije u 2017. godini, Ministarstvo prosvjete je zaduženo za 2018. godinu, Ministarstvo zdravlja za 2019. godinu, a Ministarstvo unutrašnjih poslova za 2020. godinu. Na ovaj način svako ministarstvo prepoznaje svoju odgovornost i ulogu u zaštiti djece od nasilja.

Kada je riječ o aktivnostima Ministarstva rada i socijalnog staranja najznačajniji rezultati implementacije Strategije su:

- broj prijava djece žrtava nasilja centrima za socijalni rad povećan je za 20%;
- broj prijava za zanemarivanje djece centrima za socijalni rad povećan je za 39%;
- pokrenuta je kampanja “Zaustavimo nasilje” u februaru 2017. godine uz podršku UNICEF i Telenor Fondacije;

- urađene su procedure za zaštitu djece za nekoliko ustanova gdje djeca borave, među kojima su Dječji dom “Mladost” u Bijeloj, dnevni i resursni centri za djecu sa smetnjama u razvoju;

- Ministarstvo je pristupilo pripremi izmjena i dopuna Zakona o radu čijim nacrtom je propisano da se ugovor o radu za obavljanje poslova koji podrazumijevaju rad sa djecom ne može zaključiti sa licem koje je osuđivano za djela seksualnog iskorišćavanja i zloupotrebe djece;

- Ministarstvo je koordiniralo izradom novog Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici i nasilja nad ženama koji se temelji na reformi socijalne i dječje zaštite.

Pojasnila je da je u Protokolu posebna pažnja usmjerena na postupanje prema djeci, sa posebnim naglaskom na najbolji interes djeteta. Naglašeno je da svi organi moraju prilagoditi uslove u kojima se saslušava dijete, da u pružanju stručne pomoći budu uključeni socijalni radnici i psiholozi, da se dijete ne smije ispitivati više od dva puta i da se dijete informiše o postupku i svojim pravima putem pisanih ili usmenih informacija koje moraju biti prilagođene uzrastu, zrelosti, nivou razumijevanja i komunikacijskim sposobnostima djeteta.

Najavila je da servis Nacionalna dječja telefonska linija treba da počne sa radom do kraja ovog mjeseca, kao i implementacija usluge „Prihvatište za zaštitu djece od nasilja“.

Zaključila je da je od ukupnog broja planiranih aktivnosti realizovano 88%. Završena je realizacija devet aktivnosti, kontinuirano se sprovodi 20, a nijesu realizovane četiri planirane aktivnosti: nije formirana Direkcija za zaštitu djece pri Ministarstvu rada i socijalnog staranja, što će biti realizovano do kraja godine i nijesu sprovedene planirane obuke medija o pravima djeteta, aktivnosti koje se odnose na pružanje informacija putem medija o nasilju nad djecom i nije urađena analiza zakonodavnog okvira o nasilju nad djecom.

Saopštila je da Ministarstvo u narednom periodu treba da realizuje aktivnosti koje su od velikog značaja za sveobuhvatno sprovođenje Strategije. U narednom periodu potrebno je:

- obezbijediti finansijska sredstva i bolju međuresornu koordinaciju za osnivanje i operacionalizovanje Nacionalne Dječije kuće za djecu žrtve nasilja,
- Izraditi analizu zakonskog okvira o nasilju nad djecom u Crnoj Gori za što je potrebno obezbijediti finansijska sredstva za konsultanta,
- obezbijediti finansijska sredstva za proširenje programa „Porodični saradnik“ na sve opštine u Crnoj Gori do 2021. godine,
- obezbijediti finansijska sredstva za proširenje programa Roditeljstva na sve opštine u Crnoj Gori,
- obezbijediti finansijska sredstva za obuke zaposlenih u zdravstvenom sektoru kako bi se ojačale savjetodavne usluge za tretman i psihosocijalnu podršku žrtvama,
- obezbijediti finansijska sredstva za izradu i implementaciju specijalizovane obuke psihijataru i psihologu za obavljanje forenzičkog intervjua sa žrtvama nasilja i

- obezbijediti finansijska sredstva za obuke i organizovati pružanje usluge za rad sa počiniocima nasilja nad djecom.

Uvažavajući preporuke iz Izvještaja o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava, Ministarstvo rada i socijalnog staranja je Nacrtom pravilnika o sistematizaciji radnih mjesta planiralo formiranje posebne Direkcije za zaštitu djece i mladih u okviru Direktorata za socijalnu i dječju zaštitu. Saopštila je da će se formiranjem ove Direkcije ojačati kapaciteti Ministarstva rada i socijalnog staranja za zaštitu prava djece i osnažiti uloga Savjeta za prava djeteta. Informisala je da je u toku izrada Strategije za ostvarivanje prava djeteta u Crnoj Gori za period 2019- 2023. godina.

Generalna direktorica Direktorata za predškolsko, osnovno i inkluzivno obrazovanje i vaspitanje Arijana Nikolić-Vučinić je saopštila da je u 2017. godini Ministarstvo prosvjete realizovalo brojne aktivnosti:

- izrađene su procedure za resursne centre o prepoznavanju i postupanju u slučajevima svih oblika nasilja nad djecom sa smetnjama u razvoju i sprovedene su obuke za zaposlene,
- razvijen je program prevencije nasilja na društvenim mrežama i obučeni su nastavnici informatike za njegovo sprovođenje,
- na Školskom portalu kreirana je stranica o bezbjednosti na internetu i u saradnji sa UNICEF-om promovisana je aplikacija „NET prijatelji“ koja edukuje djecu uzrasta od 9 do 11 godina o sigurnom korišćenju interneta.

U 2018. godini Ministarstvo prosvjete:

- je sprovedo analizu „Kontinuirani profesionalni razvoj vaspitača u Crnoj Gori“,
- djeca iz Dječjeg doma „Mladost“ uzrasta od tri godine do polaska u osnovnu školu integrisana su u redovne grupe pri JPU „Naša radost“ Herceg Novi i sprovedene su obuke za vaspitače,
- kroz UPSHIFT program odabrano je pet projekata i realizovana je tematska sesija „Nasilje i mladi“;
- izrađen je flajer „Čuvajmo djecu od trgovine ljudima“,
- kroz projekat Savjeta Evrope održana je regionalna Konferencija „Borba protiv diskriminacije u školama“.

U okviru visokog obrazovanja tema nasilja se obrađuje na studijskim programima Pedagogija, Psihologija i Predškolsko vaspitanje i obrazovanje. Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo unutrašnjih poslova i Uprava policije formirali su Tim za zaštitu škola od vandalizma i neprihvatljivog ponašanja. Ministarstvo prosvjete je u saradnji sa NVO „Roditelji“ sprovedo istraživanje „Ispitivanje iskustva i percepcije djece, nastavnika, roditelja prema mehanizmima prevencije i borbe protiv vršnjačkog nasilja“. U okviru informatičkog sistema Ministarstva prosvjete razvijena je baza podataka koja sadrži spisak djece u riziku od nasilja i može joj pristupiti 20 škola.

Direktor Direktorata za građansko zakonodavstvo i nadzor Ibrahim Smailović je informisao o aktivnostima Ministarstva pravde u cilju zaštite djece od nasilja. Podsjetio je na Zakon o izmjenama i dopunama Porodičnog zakona iz 2016. godine kojim je obezbijeđena efikasna i djelotvorna porodično-pravna zaštita povrijeđenim i ugroženim pravima članova porodice, a posebno djece. Istakao je da je posebno važno uvođenje odredbe kojom se zabranjuje tjelesno kažnjavanje djece i bilo koje okrutno, nehumano ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje djece. Ova zabrana se odnosi na roditelje, staratelje i sva druga lica koja se o djetetu staraju ili dolaze u kontakt sa djetetom. Takođe, Zakonom je propisana dužnost suda da prilikom donošenja odluke koja se tiče djeteta uzme u obzir sve okolnosti i opravdane interese svih učesnika i da vodi računa da odluka koju donosi u najvećoj mjeri doprinosi ostvarenju najboljeg interesa djeteta. Ukazao je da se važna novina Zakona odnosi na pružanje pomoći i podrške djetetu koje učestvuje u sudskim postupcima u porodično-pravnim stvarima, što je

bitno za sprečavanje viktimizacije djeteta. Postavljanje lica za podršku djetetu u porodično pravnim stvarima je novina u regionu i utvrđena je na ugledu na Porodični zakon iz Austrije. Lica za podršku su stručnjaci odgovarajućeg profila koji posjeduju praktična znanja i nalaze se na listi lica za podršku koju utvrđuje Ministarstvo pravde. U toku 2017. godine, u saradnji sa UNICEF-om organizovana je i održana obuka, a zatim i ispit provjere znanja za 17 lica za podršku nakon čega im je izdata licenca za rad, dok je ove godine organizovana napredna obuka za ova lica.

U vezi sa uspostavljanjem registra lica osuđenih za krivična djela protiv polne slobode učinjene nad djecom, koji je podregistar cjelokupnog registra kaznene evidencije, saopštio je da će Ministarstvu pravde krajem sledeće godine biti na raspolaganju budžet kroz IPA fondove u okviru kojeg je predviđen razvoj sistema za Ministarstvo pravde kada će biti uspostavljen i novi softver za Kaznenu evidenciju.

Kada je riječ informisanju djece i njihovih zastupnika o pravima djeteta i dostupnim uslugama podrške u okviru pravosudnog sistema, Smailović je istakao da je Ministarstvo pravde, u saradnji sa UNICEF-om, razvilo promotivni materijal koji se bavi pristupom djece pravdi. U toku je konkurs za konsultanta koji će u saradnji sa Direktoratom za informaciono-komunikacione tehnologije pravosuđa obraditi i postaviti ovaj materijal na sajt Ministarstva pravde do kraja ove godine.

U vezi sa obavezom razvijanja i operacionalizovanja indikatora za praćenje i evaluaciju rada na polju nasilja nad djecom u elektronskom formatu, informisao je da je UNICEF unajmio konsultanta koji će raditi na razvoju ovih indikatora, a Ministarstvo pravde je, u saradnji sa UNDP-ijem, objavilo tender za razvoj novog sistema za sudstvo. Naglasio je da ovaj tender sadrži i komponentu koja se bavi interoperabilnošću što će Informacionom sistemu pravosuđa omogućiti razmjenu podataka sa ostalim sistemima.

Generalna direktorica Direktorata za zdravstvenu zaštitu dr Mevlida Gusinjac je informisala učesnike o aktivnostima koje je Ministarstvo zdravlja sprovelo u cilju implementacije Strategije. Saopštila da će u cilju osnaživanja kapaciteta patronažnih sestara u prvoj polovini decembra međunarodna organizacija "International Step by Step Association" organizovati obuku za 20 patronažnih sestara, koje će dalje prenositi stečena znanja u svojim domovima zdravlja. Takođe, Ministarstvo zdravlja je naložilo svim domovima zdravlja koji posjeduju patronažne službe da u ovim službama obavezno angažuju i medicinske radnike sa visokom stručnom spremom. Ministarstvo zdravlja je u saradnji sa UNICEF-om pripremlilo Nacrt protokola za postupanje zdravstvenog sektora u cilju zaštite djece od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, čije usvajanje se očekuje do kraja godine. U okviru redovnog stručnog usavršavanja psihologa i psihijatar realizuje se obuka na temu "Obavljanje uzrastno adekvatnog intervjua sa djecom žrtvama nasilja". Najavila je da će u toku 2019. zajedno sa centrima za mentalno zdravlje jačati psiho-socijalne tretmane. Tokom 2019. i 2020. godine očekuju tri ljekara specijaliste psihijatra, a trenutno je na specijalizaciji klinički psiholog. Takođe, u 2019. u Podgorici će početi izgradnja Klinike za psihijatriju u okviru Kliničkog centra Crne Gore sa Odjeljenjem za djecu gdje će raditi dječji psihijatri i klinički psiholozi.

Generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Blanka Radošević-Marović je informisala o aktivnostima na podizanju svijesti i obukama u cilju zaštite od diskriminacije, sa posebnim akcentom na djecu pripadnike romske populacije. Tokom sedmodnevnog ljetovanja i zimovanja za učenike romske populacije organizovane su radionice na teme „Dječji ugovoreni brakovi“, „Nasilje u porodici“, „Vršnjačko nasilje“ i „Prevenција, suzbijanje nasilja i dječjih ugovorenih brakova“. Realizovane su edukacije u romskim naseljima za roditelje i djecu o zaštiti od nasilja u porodici. U posljednje vrijeme posebnu pažnju posvećuju zaštiti djece sa intelektualnim smetnjama, a do kraja godine planiraju da u saradnji sa resursnim centrima posjete dnevne centre za djecu sa smetnjama u razvoju. Podsjetila je da je Ministarstvo uz podršku Savjeta Evrope prezentovalo Konvenciju o

pravima lica sa invaliditetom na lako razumljivom formatu za lica sa intelektualnim smetnjama. Istakla je da Ministarstvo radi na podizanju svijesti djece najranijeg školskog uzrasta o poštovanju ljudskih prava, toleranciji i prihvatanju različitosti.

Državna sekretarka u Ministarstvu finansija dr Nina Vujošević je saopštila da Ministarstvo finansija u cilju povećanja transparentnosti, odnosno veće dostupnosti budžetskih podataka, radi na razvoju programskog budžeta u cilju njegove pune implementacije u 2020. Punom implementacijom programskog budžeta stvorice se uslovi da ukupno planirana sredstva budu potpuno vidljiva, odnosno da za svaki program budu jasni ciljevi i indikatori. Shodno važećem Zakonu o budžetu sredstva za ove namjene se realizuju u okviru više resora i programa. Primjera radi, ove godine je opredijeljeno 135.000 eura za realizaciju Memoranduma o razumijevanju između Zavoda za statistiku i UNICEF-a radi realizacije istraživanja višestrukih pokazatelja stanja djece i žena u Crnoj Gori. U vezi sa preporukom da se opredijele namjenska sredstva za funkcionisanje Savjeta za prava djeteta, saopštila je da će budžetom za 2019. godinu biti planirana sredstva za rad Savjeta. Najavila je da će Ministarstvo finansija razmotriti mogućnost obezbjeđivanja dodatnih sredstava za realizaciju aktivnosti utvrđenih Strategijom za prevenciju i zaštitu djece od nasilja.

Državni sekretar u Ministarstvu unutrašnjih poslova mr Dragan Pejanović je obavijestio da su MUP i Uprava policije realizovali mnogo aktivnosti iz Akcionog plana, cijeneći da je zaštita prava djeteta najvažnije pitanje kada je riječ o ljudskim pravima. Svakodnevno realizuju aktivnosti na suzbijanju nasilja u porodici i borbi protiv zloupotrebe djece putem interneta. Realizovane su i aktivnosti na jačanju kapaciteta policijskih službenika za postupanje sa djecom. Početkom godine formiran je međuresorski Operativni tim za borbu protiv nasilja u porodici i nad ženama u kojem je i pet specijalizovanih NVO koje se bave ovom problematikom. Uvjeren je da će do kraja godine uspostaviti informacioni sistem, odnosno bazu podataka o nasilju u porodici.

U raspravi su učestvovali: Milisav Korać, izvršni direktor Saveza udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“, Ana Dautović, rukovoditeljka Programa za monitoring dječjih prava i evaluacije u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, članovi Odbora mr Mihailo Anđušić, dr Suad Numanović i Mirsad Murić, poslanik Milorad Vuletić i predsjednik Odbora dr Halil Duković.

Izvršni direktor Saveza udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“ Milisav Korać je podsjetio na navode iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2018. godinu gdje se konstatuje da postoji potreba za boljom koordinacijom politika pošto nijedna institucija nema ukupnu odgovornost za prava djeteta. Smatra da oduzimanje poslovne sposobnosti licima sa invaliditetom nije regulisano na adekvatan način. Na sajtu Upravnog suda može se vidjeti koliko je odluka Ministarstva rada i socijalnog staranja i centara za socijalni rad, donešenih u postupku odlučivanja o pravima iz oblasti socijalne i dječje zaštite, poništeno. Saopštio je da se djeca sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom suočavaju sa problemima u oblasti zdravstvene zaštite, jer godine osiguranika uslovljavaju ostvarivanje medicinske zaštite i liječenja, iako Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom propisuje da se zdravstvena zaštita, liječenje i rehabilitacija ne mogu uslovljavati godinama starosti osiguranika. Ukazao je da udruženja roditelja djece sa smetnjama u razvoju nastoje dati doprinos za unapređenje položaja ove populacije. Međutim, u ovoj godini Ministarstvo rada i socijalnog staranja zahtijeva posjedovanje licence za rad koju nijedno udruženje ne posjeduje i prekinuti su brojni servisi i usluge koje pružaju roditeljska udruženja. Udruženja roditelja pružaju značajnu podršku dnevnim centrima u obezbjeđivanju logopetskog, defektološkog i fizioterapeutskog tretmana. Istakao je da licence nemaju ni pojedini državni organi i javne ustanove, kao što su Centar za socijalni rad i Fond za zdravstveno osiguranje u Beranama, Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje u Rožajama i mnogi drugi državni organi koji su smješteni u starim zgradama koje nijesu pristupačne za osobe sa invaliditetom. Aktivnosti nevladinih

organizacija dijelom su prekinute i zbog kašnjenja pojedinih ministarstava u donošenju odluka i potpisivanju ugovora o raspodjeli sredstava sa nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom prava djece sa smetnjama u razvoju, tako da nijedan jedini euro nije uplaćen na račun nevladinih organizacija. Izrazio je zadovoljstvo što se u Ministarstvu rada i socijalnog staranja osniva Direkcija za zaštitu djece koja će doprinijeti poboljšanju položaja djece sa smetnjama u razvoju. Izrazio je očekivanje da će se u narednom periodu više pažnje posvetiti implementaciji zakona.

Predstavnica UNICEF-a, Ana Dautović je istakla da ovim konsultativnim saslušanjem Odbor za ljudska prava i slobode realizuje preporuku datu od UNICEF-a, dajući takođe na posredan način doprinos i podsticaj realizaciji svih drugih preporuka datih brojnim institucijama. Ona smatra da treba izdvojiti Program prevencije koji se tiče roditeljstva. Program „Roditeljstvo“ koji UNICEF sprovodi u domovima zdravlja u Beranama i Bijelom Polju, vrtiću „Đina Vrbica“, NVO „Roditelji“ i „Pedagoški centar Crne Gore“ je međunarodnog i nacionalnog nivoa. Besplatan program Roditeljstva usmjeren je na sprečavanje nasilja nad djecom, uspostavljanje pozitivnog odnosa između roditelja i djece, kao i na razvijanje osjećaja kompetentnosti kod roditelja i predstavlja realizaciju pomenute Strategije. Prema rezultatima analize ovog programa na međunarodnom i nacionalnom nivou, sprovođenje Programa je uticalo na smanjenje fizičkog i emocionalnog kažnjavanja djece, nefunkcionalnosti roditelja, poteškoća u kući, hiperaktivnosti djece, kao i na smanjenje depresije kod roditelja. Pozvala je sve relevantne institucije da se sledeće godine uključe u realizaciju Programa sa ciljem da se oforme nacionalni treneri u svim institucijama.

Osvrćući se na Izveštaj o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017. godine, saopštila je da Izveštaj predstavlja nalaze, zaključke i preporuke proistekle tokom evaluacije sistema praćenja stanja dječjih prava u Crnoj Gori na nacionalnom i lokalnom nivou. Izrazila je zadovoljstvo što institucije već sprovode aktivnosti na implementaciji preporuka iako je Izveštaj završen u aprilu 2018. Informisala je da UNICEF sprovodi aktivnosti na osnaživanju Savjeta za prava djeteta, kao i da radi na pripremi nove Strategije za ostvarivanje prava djeteta u Crnoj Gori za period 2019- 2023. godina.

Član Odbora mr Mihailo Anđušić je istakao je da su zabrinjavajući podaci iz jednog istraživanja koji prikazuju da više od polovine građana Crne Gore vjeruje da je fizičko kažnjavanje djece ponekad opravdano, a da skoro 1/3 ispitanika opravdava fizičko kažnjavanje djece u školi kako bi se uspostavila disciplina. Mišljenja je da potrebno povećati broj kampanja kako bi se podigla svijest građana o štetnosti fizičkog kažnjavanja djece. Izrazio je zahvalnost UNICEF-u na pružanju podrške u sprovođenju politika naše države u ovoj oblasti.

Poslanik Anđušić je postavio sledeća pitanja:

- Da li su preduzete aktivnosti na sprovođenju obuka za profesionalce iz centara za socijalni rad, policije, prosvjetne i zdravstvene radnike kako bi bili kvalitetnije obučeni za identifikaciju žrtava u slučaju zanemarivanja i zlostavljanja djece?

- Od ukupnog broja aktivnosti čija je realizacija planirana tokom 2017. i 2018. godine, koliko je do sada realizovano u potpunosti, djelimično ili se realizuje u kontinuitetu, a koliko njih nije realizovano?

- Koje aktivnosti su Ministarstvo rada i socijalnog staranja i Zavod za socijalnu i dječju zaštitu preduzeli na jačanju kapaciteta zaposlenih u centrima za socijalni rad za zaštitu žrtava nasilja?

- Da li je Ministarstvo zdravlja uradilo analizu rada patronažnih službi i da li su preduzete aktivnosti na njihovom jačanju?

Član odbora dr Suad Numanović je pohvalio pristup po kojem se koordinatori implementacije Strategije smjenjuju po principu rotacije, jer se na taj način ostvaruje međuinstitucionalna saradnja. Za pohvalu je što Ministarstvo finansija budžetski prepoznaje aktivnosti za implementaciju Strategije. Smatra da nevladin sektor treba dodatno da doprinese

realizaciji aktivnosti iz Akcionog plana tako što će aplicirati sa projektima koji se oslanjaju na Strategiju.

Poslanik Numanović je postavio sledeća pitanja:

- U kojim gradovima su realizovane obuke zdravstvenih radnika koji dolaze u kontakt sa djecom žrtvama nasilja, koliko zdravstvenih radnika je obuhvaćeno i kakvi su konkretni rezultati obuka?

- Da li su kreirane procedure za zaštitu djece u ustanovama za djecu i ukoliko jesu, kakvi su dosadašnji rezultati njihove primjene?

- Da li su razvijeni programi profesionalnog razvoja kadra o nasilju nad djecom, zaštiti, kontinuitetu brige za sve stručnjake koji rade sa djecom žrtvama nasilja, djecom u riziku i djecom koja su izložena negativnim iskustvima iz djetinjstva i jesu li realizovane određene obuke za profesionalce u ovoj oblasti?

Poslanik Milorad Vuletić je upitao da li je razmatrana mogućnost osnivanja lokalnih savjeta za prava djeteta u svakoj opštini u Crnoj Gori i kada bi se mogla očekivati realizacija te aktivnosti ako je planirana?

Član Odbora Mirsad Murić je mišljenja da posebno treba podržati roditelje u odgoju djece, jer oni nose najveću odgovornost za rast i razvoj djeteta.

Poslanik Murić je postavio sledeća pitanja:

- Da li se realizuje program “Porodični saradnik”, u kojim opštinama, koliko porodica i djece je obuhvaćeno tokom 2017. i 2018. godine s obzirom da je Akcionim planom utvrđeno sprovođenje ovog programa u cijeloj zemlji do 2021. godine?

- Da li je kreiran program za pozitivno roditeljstvo koje uključuje i savjetovanje roditelja, kao i “roditeljske linije” za podršku s obzirom da je plan bio da se ova aktivnost realizuje i bude svima dostupna do 2019. godine?

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je postavio sledeća pitanja:

- Imajući u vidu da je važno eliminisati ponovnu viktimizaciju djece žrtava i svjedoka, u svrhu čega je planirana izgradnja odvojene sobe u sudovima i tužilaštvima koja je po mjeri djeteta i koja je odvojena od počinitelja, kao i korišćenje intervju sa djecom u odvojenim prostorijama putem video linka, u kom stepenu je ova planirana aktivnost do sada realizovana?

- S obzirom da je Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti utvrđena obaveza posjedovanja licenci za ustanove koje se bave pružanjem usluga iz ove oblasti i da dosta ustanova i nevladinih organizacija nije ispunilo uslove za dobijanje licence, čime se otežava njihovo funkcionisanje, a moglo bi se dovesti u pitanje i dalje pružanje usluga, da li postoji mogućnost za definisanje prelaznog perioda za rješavanje ovog problema?

Predstavnica Ministarstva prosvjete Arijana Nikolić Vučinić je saopštila da Ministarstvo prosvjete posebnu pažnju posvećuje obukama jer samo obučeni kadar može na efikasan način odgovoriti na sve zahtjeve društva. U prethodnom periodu Ministarstvo je realizovalo obuke o prevenciji nasilja u stručnim školama i centrima za socijalni rad, u 16 osnovnih i četiri srednje škole realizovana je Inicijativa “Moje vrijednosti i vrline”, a sprovedena su i dva kruga obuka kadra koji radi u vrtićima za rad sa romskom djecom. Saopštila je da je Ministarstvo u 2018. godini u potpunosti realizovalo 10 aktivnosti (23%), kontinuirano se realizuje 30 aktivnosti (68%), dok četiri aktivnosti (9%) iz Akcionog plana nijesu realizovane.

Svetlana Sovilj je saopštila da je Ministarstvo rada i socijalnog staranja u saradnji sa Zavodom za socijalnu i dječju zaštitu realizovalo brojne obuke, uz podršku UNICEF-a i finansijsku podršku Evropske unije. Programom “Porodični saradnik” koji se sprovodi u Podgorici, Bijelom Polju, Herceg Novom, Kotoru, Tivtu i Budvi obuhvaćeno je 96 porodica i 240 djece, a od naredne godine ova usluga biće proširena na opštine Pljevlja i Žabljak. Istakla je da će uspostavljanje lokalnih savjeta za prava djeteta biti razmotreno prilikom pripreme nove Strategije za ostvarivanje prava djece i nastojaće da u saradnji sa Zajednicom opština formiraju

ove savjete. Ukazala je da je licenciranje propisano Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti, pa je Ministarstvo rada i socijalnog staranja u obavezi da primjenjuje Zakon.

Predstavnik Ministarstva unutrašnjih poslova mr Dragan Pejanović je saopštio da je od početka godine Uprava policije Ministarstva unutrašnjih poslova realizovala tri obuke na temu "Nasilje u porodici" koje je pohađalo 60 policijskih službenika i jednu obuku na temu "Maloljetnička delinkvencija" za 13 policijskih službenika. Takođe, realizovana je ekspertska misija u saradnji sa policijom Francuske na temu nasilja u porodici i maloljetničke delinkvencije za 18 policijskih inspektora, a organizovan je i Okrugli sto za policijske inspektore i predstavnike sudova za prekršaje i tužioce. U junu je održan prvi dio napredne obuke na temu nasilja u porodici, u trajanju od tri sedmice, a u novembru druga faza u trajanju od dvije sedmice. Takođe, za policijske inspektore je realizovana obuka u Dubrovniku na temu „Žrtve nasilja u porodici“. Pored ovih obuka kontinuirano se sprovode specijalističke i stručne obuke za službenike Uprave policije na teme koje su u vezi sa nasiljem u porodici. Izrazio je očekivanje da će se do kraja godine uspostaviti informacioni sistem koji će povezati i umrežiti sve baze podataka relevantnih ministarstava u dijelu koji se bavi nasiljem nad djecom. Ukazao je da se jedan dio mjera u kontinuitetu realizuje i da MUP i Uprava policije nemaju nerealizovanih aktivnosti iz Akcionog plana.

Kako bi se obezbijedilo da svaki policijski centar i odjeljenje bezbjednosti ima odvojenu sobu za razgovor sa djecom, koja je po mjeri djeteta i koja je odvojena od počinitelja i drugih lica, organizovan je inicijalni sastanak sa ekspertima koje je angažovao UNICEF povodom analize stanja u vezi sa opremanjem policijskih prostorija prilagođenih djeci. Nakon toga održan je sastanak na kojem je predstavljen Nacrt analize situacije, dok će Studija izvodljivosti dati rješenja za adaptaciju prostorija.

Predstavnik Ministarstva pravde Ibrahim Smailović je saopštio da je Centar za obuku u sudstvu i tužilaštvu, u saradnji sa partnerima, organizovao Seminar o zaštiti od nasilja u porodici s akcentom na Istanbulsku konvenciju, posvećen unapređenju znanja i razmjeni iskustva sudija u oblasti zaštite od nasilja u porodici, uz poseban osvrt na analizu i primjenu Istanbulske konvencije. Seminaru je prisustvovalo deset sudija, devet državnih tužilaca i četiri savjetnika iz sudova. Održana su i dva seminaru za sudije, socijalne radnike, advokate i lica za podršku o izmjenama Porodičnog zakona koje su pohađali osam sudija, jedan savjetnik, devet advokata, 20 predstavnika centara za socijalni rad i jedno lice za podršku. U julu 2018. u okviru realizacije teorijskog dijela Programa inicijalne obuke za kandidate za sudije i kandidate za državne tužioce, u Centru za obuku u sudstvu i tužilaštvu održana su predavanja u okviru trećeg dana obuke na modulu pod nazivom Modul XI iz krivično materijalnog prava na kojima su učestvovala tri kandidata za državne tužioce i jedan kandidat za sudiju.

Kada je u pitanju eliminisanje ponovne viktimizacije djece žrtava i svjedoka i korišćenje intervjua sa djecom u odvojenim prostorijama putem video linka, u Višem sudu u Podgorici dvije sobe su opremljene savremenim tehničkim sredstvima koja su povezana sa sudnicama i mogu se koristiti prilikom saslušanja žrtava. Ne postoji posebna čekaonica za žrtve krivičnih djela, a ukoliko postoji potreba za korišćenjem čekaonica, koriste se određene kancelarije, kao što su kancelarije Stručne službe za postupanje prema maloljetnicima, čime se izbjegava bilo kakav kontakt djece sa počinicima krivičnog djela ili sa svjedocima. Viši sud u Bijelom Polju posjeduje posebno opremljenu prostoriju za smještaj žrtava/oštećenih i opremljen je neophodnim tehničkim sredstvima, ali ove prostorije nijesu opremljene u skladu sa najboljim standardima da bi bile po mjeri djeteta. Kada su u pitanju osnovni sudovi, samo Osnovni sud u Podgorici i u Kotoru posjeduju posebnu prostoriju za saslušanje putem video linka, koja je adekvatno tehnički opremljena, ali nije po mjeri djeteta. Naglasio je da i pored nepostojanja posebnih prostorija opremljenih po mjeri djeteta, u svakom pojedinačnom slučaju kada se

pojavi potreba za saslušanjem djece u posebnoj prostoriji putem video linka, svi sudovi preduzimaju mjere da ne dođe do susreta djeteta žrtve, odnosno svjedoka sa okrivljenim.

Smailović je saopštio da se iz godine u godinu povećava broj brakorazvodnih parnica, postupaka za oduzimanje ili ograničenje roditeljskog prava, zbog čega se mora voditi računa da učešće djece u postupcima prođe sa manje posledica po njih. Ministarstvo u narednom periodu planira da sačini Analizu koja će pokazati efekte primjene novih zakonskih rješenja Porodičnog zakona sa posebnim akcentom na angažovanje lica za podršku. Primjena Zakona je počela krajem novembra 2017. a do oktobra ove godine u 11 slučajeva je angažovano lice za podršku u postupcima. Ministarstvo radi na dodatnom promovisanju ovog instituta i u narednom periodu će sagledati da li postoji potreba za licenciranjem novih lica. Takođe, radiće na unapređenju znanja i vještina postojećih lica za podršku.

Predstavnik Ministarstva pravde je saopštio da Ministarstvo planira da u narednoj godini pristupi izmjenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku u dijelu koji uređuje oduzimanje poslovne sposobnosti. Namjera je da se izmjenama i dopunama Zakona obezbijede dodatne procesne garancije za pravilnu primjenu ovog instituta i zaštitu prava lica u odnosu na koje je pokrenut postupak za oduzimanje poslovne sposobnosti i zaštitu prava lica kojima je oduzeta poslovna sposobnost (obavezno zastupanje lica prema kome je pokrenut postupak od strane advokata, periodično preispitivanje odluka o lišenju poslovne sposobnosti).

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Snežana Mijušković je mišljenja da posebnu pažnju treba posvetiti sadržini i kvalitetu obuka koje se sprovode, ističući da bi obuke trebalo organizovati tako da na njima učestvuju predstavnici svih relevantnih institucija kako bi se obezbijedila međusektorska razmjena iskustava iz ove oblasti. Takođe, smatra da uvijek treba imati u vidu da aktivnosti koje se sprovode uključe cjelokupnu populaciju djece i roditelja. Ukazala da je neophodna saradnja centralne i lokalne vlasti i da u budućem Savjetu za prava djeteta treba da bude uključen predstavnik Zajednice opština Crne Gore. Zabrinjavajućim smatra podatak iz Izvještaja o mentalnom zdravlju djece u Crnoj Gori koji ukazuje da u Mojkovcu ne postoji nijedan psiholog. Mišljenja je da resorna ministarstva treba da obavijeste sve zaposlene o organizovanim obukama kako bi i oni koji nijesu pohađali obuke bili upoznati sa novim procedurama i preporukama. Saopštila je da se sledeće godine obilježava 30 godina od usvajanja Konvencije UN o pravima djeteta i pozvala prisutne da zajedničkim aktivnostima obilježe ovaj datum i doprinesu promociji prava djeteta.

Predstavnica Ministarstva zdravlja dr Mevlida Gusinjac je pojasnila da će Protokolom za postupanje zdravstvenog sektora u cilju zaštite djece od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja biti definisani koraci za postupanje svih zdravstvenih radnika u slučaju kada uoče da je počinjeno nasilje nad djecom. Protokol olakšava postupanje i koordinaciju sa centrima za socijalni rad i sa Ministarstvom unutrašnjih poslova. Saopštila da će u cilju osnaživanja kapaciteta patronažnih sestara u prvoj polovini decembra međunarodna organizacija "International Step by Step Association" organizovati obuku za 20 patronažnih sestara, koje će dalje prenositi stečena znanja u svojim domovima zdravlja. Naglasila je da su četiri aktivnosti iz Akcionog plana realizovane, dok formiranje odjeljenja dječije i adolescentne psihijatrije u Institutu za bolesti djece Kliničkog centra Crne Gore ostaje da se realizuje u narednom periodu.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je saopštio da je realizacijom ovog konsultativnog saslušanja Odbor za ljudska prava i slobode postupio po preporukama sadržanim u Izvještaju o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017. kojima je nadležnim skupštinskim odborima sugerisano puno korišćenje ovlašćenja u pogledu traženja odgovora od Vlade u vezi sa postignućima u pogledu praćenja stanja dječjih prava. Postignut je i cilj saslušanja - pružene informacije o realizovanim aktivnostima su ohrabrujuće, a porodica mora biti osnova svega zbog čega treba najviše raditi na jačanju servisa za podršku porodici.

Zaključio je da je dobro što je uspostavljen multisektorski pristup i saradnja u prevenciji i zaštiti djece od nasilja i što se dijete posmatra u sveukupnom društvenom ambijentu. Povodom iznešene informacije da su samo neke opštine obuhvaćene pojedinim programima, ocijenjeno je da svako dijete u Crnoj Gori mora imati jednaku zaštitu bez obzira gdje se nalazi, a za razvijanje pojedinih servisa za djecu potrebno je određeno vrijeme. Saopštio je da će Odbor za ljudska prava i slobode, u okviru svojih nadležnosti, sprovesti aktivnosti kako bi se omogućio rad nevladinih organizacija koje se bave zaštitom prava djece sa poteškoćama u razvoju

Odbor je na osnovu rasprave i svih informacija dobijenih na Konsultativnom saslušanju jednoglasno (sa šest glasova “za”) odlučio da Kolegijumu Predsjednika Skupštine i nadležnim institucijama podnese

IZVJEŠTAJ
SA 27. SJEDNICE ODBORA -
KONSULTATIVNO SASLUŠANJE NA TEMU:
“IMPLEMENTACIJA AKCIONOG PLANA ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA
PREVENCIJU I ZAŠTITU DJECE OD NASILJA OD 2017-2021. GODINE I AKTIVNOSTI
PREDUZETE NA IMPLEMENTACIJI PREPORUKA IZ IZVJEŠTAJA O EVALUACIJI
SISTEMA ZA PRAĆENJE STANJA DJEČJIH PRAVA U CRNOJ GORI
ZA PERIOD 2014-2017. KOJI JE, NA ZAHTJEV UNICEF-A, PRIPREMILA
CORAM INTERNATIONAL AT CORAM CHILDREN’S LEGAL CENTRE”

Na sjednici su, u skladu sa čl. 67 i 73 Poslovnika Skupštine Crne Gore, učestvovali: Snežana Mijušković, zamjenica zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Svetlana Sovilj, samostalna savjetnica I u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, dr Mevlida Gusinjac, generalna direktorica Direktorata za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja, Arijana Nikolić-Vučinić, generalna direktorica Direktorata za predškolsko, osnovno i inkluzivno obrazovanje i vaspitanje u Ministarstvu prosvjete, Tamara Milić, načelnica Direkcije za predškolsko vaspitanje i obrazovanje i inkluzivno obrazovanje u Ministarstvu prosvjete, Ibrahim Smailović, generalni direktor Direktorata za građansko zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde, Blanka Radošević-Marović, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, dr Nina Vujošević, državna sekretarka u Ministarstvu finansija i mr Dragan Pejanović, državni sekretar u Ministarstvu unutrašnjih poslova.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Lia Magnaguagno, program menadžerka za demokratizaciju u Misiji OEBS-a u Crnoj Gori, Ana Dautović, rukovoditeljka Programa za monitoring dječjih prava i evaluacije u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Marina Tomović, pripravnica u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Milisav Korać, izvršni direktor Saveza udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju “Naša inicijativa” i Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava i pravde u NVO “Građanska alijansa”.

Podsjećanja radi, akcenat u Planovima rada Odbora u posljednjih šest godina, između ostalog, bio je na zaštiti prava djeteta u cilju dostizanja standarda definisanih Konvencijom UN o pravima djeteta.

Strategiju za prevenciju i zaštitu djece od nasilja sa Akcionim planom 2017-2021. Odbor je razmotrio na 12. sjednici održanoj 4. decembra 2017. i tim povodom sačinio Izvještaj sa Zaključkom (u 10 tačaka) koji je dostavljen Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu pravde, Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Ministarstvu finansija, Ministarstvu unutrašnjih poslova, na dalji postupak i Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore, Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori i NVO “Centar za prava djeteta”, na upoznavanje.

Uzimajući u obzir Preporuke iz Izvještaja o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017. godina, koji je na zahtjev UNICEF-a pripremila Coram International at Coram Children’s Legal Centre kojima se Skupštini, uključujući i sve skupštinske odbore koji se bave pitanjima djece, preporučuje:

- puno korišćenje ovlašćenja u pogledu traženja odgovora od Vlade u vezi sa postignućima u pogledu praćenja stanja dječjih prava, koristeći između ostalog nalaze iz izvještaja Ombudsmana, u cilju informisanja svojih razmatranja;

- podsticanje razvoja kulture odgovornosti i potpuno iskorištavanje svojih zakonskih ovlašćenja da od Vlade zatraže konkretne odgovore na izvještaje Ombudsmana o pitanjima koja se tiču djece,

Odbor je ocijenio izuzetno važnim da na Konsultativnom saslušanju dobije informacije o implementaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja i o aktivnostima preduzetim na implementaciji preporuka iz Izvještaja o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017. koju je, na zahtjev UNICEF-a, pripremila Coram International at Coram Children's Legal Centre.

Ovim konsultativnim saslušanjem Odbor za ljudska prava i slobode je realizovao preporuku datu od UNICEF-a, dajući takođe na posredan način doprinos i podsticaj realizaciji svih drugih preporuka datih brojnim institucijama.

Predstavnici institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja, Ministarstva prosvjete, Ministarstva pravde, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Ministarstva finansija i Ministarstva unutrašnjih poslova upoznali su članove Odbora i ostale učesnike sjednice sa ključnim aktivnostima realizovanim na implementaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja od 2017-2021. godine i implementaciji preporuka iz Izvještaja o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017.

U konstruktivnoj, dinamičnoj i veoma interesantnoj dvosatnoj raspravi **poslanici su postavili sledeća pitanja:**

1) Da li su preduzete aktivnosti na sprovođenju obuka za profesionalce iz centara za socijalni rad, policije, prosvjetne i zdravstvene radnike kako bi bili kvalitetnije obučeni za identifikaciju žrtava u slučaju zanemarivanja i zlostavljanja djece? (*član Odbora mr Mihailo Anđušić*)

2) Od ukupnog broja aktivnosti čija je realizacija planirana tokom 2017. i 2018. godine, koliko je do sada realizovano u potpunosti, djelimično ili se realizuje u kontinuitetu, a koliko njih nije realizovano? (*član Odbora mr Mihailo Anđušić*)

3) Koje aktivnosti su Ministarstvo rada i socijalnog staranja i Zavod za socijalnu i dječju zaštitu preduzeli na jačanju kapaciteta zaposlenih u centrima za socijalni rad za zaštitu žrtava nasilja? (*član Odbora mr Mihailo Anđušić*)

4) Da li je Ministarstvo zdravlja uradilo analizu rada patronažnih službi i da li su preduzete aktivnosti na njihovom jačanju? (*član Odbora mr Mihailo Anđušić*)

5) U kojim gradovima su realizovane obuke zdravstvenih radnika koji dolaze u kontakt sa djecom žrtvama nasilja, koliko zdravstvenih radnika je obuhvaćeno i kakvi su konkretni rezultati obuka? (*član Odbora dr Suad Numanović*)

6) Da li su kreirane procedure za zaštitu djece u ustanovama za djecu i ukoliko jesu, kakvi su dosadašnji rezultati njihove primjene? (*član Odbora dr Suad Numanović*)

7) Da li su razvijeni programi profesionalnog razvoja kadra o nasilju nad djecom, zaštiti, kontinuitetu brige za sve stručnjake koji rade sa djecom žrtvama nasilja, djecom u riziku i djecom koja su izložena negativnim iskustvima iz djetinjstva i jesu li realizovane određene obuke za profesionalce u ovoj oblasti? (*član Odbora dr Suad Numanović*)

8) Da li je razmatrana mogućnost osnivanja lokalnih savjeta za prava djeteta u svakoj opštini u Crnoj Gori i kada bi se mogla očekivati realizacija te aktivnosti ako je planirana? (*poslanik Milorad Vuletić, koji je učestvovao na sjednici u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine*)

9) Da li se realizuje program "Porodični saradnik", u kojim opštinama, koliko porodica i djece je obuhvaćeno tokom 2017. i 2018. godine s obzirom da je Akcionim planom utvrđeno sprovođenje ovog programa u cijeloj zemlji do 2021. godine? (*član Odbora Mirsad Murić*)

10) Da li je kreiran program za pozitivno roditeljstvo koje uključuje i savjetovanje roditelja, kao i "roditeljske linije" za podršku s obzirom da je plan bio da se ova aktivnost realizuje i bude svima dostupna do 2019. godine? (*član Odbora Mirsad Murić*)

11) Imajući u vidu da je važno eliminisati ponovnu viktimizaciju djece žrtava i svjedoka, za šta je planirana izgradnja odvojene sobe u sudovima i tužilaštvima koja je po mjeri djeteta i koja je odvojena od počinitelja, kao i korišćenje intervju sa djecom u odvojenim prostorijama putem video linka, u kom stepenu je ova planirana aktivnost do sada realizovana? (*predsjednik Odbora dr Halil Duković*)

12) S obzirom da je Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti utvrđena obaveza posjedovanja licenci za ustanove koje se bave pružanjem usluga iz ove oblasti i da dosta ustanova i nevladinih organizacija nije ispunilo uslove za dobijanje licence, čime se otežava njihovo funkcionisanje, a moglo bi se dovesti u pitanje i dalje pružanje usluga, postoji li mogućnost za definisanje prelaznog perioda za rješavanje ovog problema? (*predsjednik Odbora dr Halil Duković*)

Predstavnici nadležnih institucija dali su veoma sadržajne odgovore na postavljena pitanja i dodatna pojašnjenja u vezi sa realizacijom pojedinih aktivnosti.

Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa šest glasova „za“) donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore pozdravlja izuzetnu posvećenost nadležnih državnih organa u realizaciji brojnih aktivnosti utvrđenih Akcionim planom za sprovođenje Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja za period 2017-2021. godina, što je rezultiralo realizacijom više od 80% obaveza utvrđenih za ovaj izvještajni period. Ovom uspjehu doprinosi i novi pristup u sprovođenju Strategije po kojem se koordinatori implementacije Strategije smjenjuju godišnje, po principu rotacije i svako ministarstvo prepoznaje svoju odgovornost i ulogu u zaštiti djece od nasilja. Takođe, Odbor pohvaljuje multisektorski pristup i saradnju u prevenciji i zaštiti djece od nasilja, čemu i sam Odbor doprinosi, realizacijom brojnih aktivnosti u okviru kontrolne i nadzorne uloge Skupštine.
2. Odbor pohvaljuje posvećenost Ministarstva rada i socijalnog staranja zaštiti prava djeteta čijim radom i koordiniranjem implementacije Strategije u 2017. godini su ostvareni vidljivi rezultati:
  - broj prijava djece žrtava nasilja centrima za socijalni rad povećan je za 20%;
  - broj prijava za zanemarivanje djece centrima za socijalni rad povećan je za 39%;
  - pokrenuta je kampanja „Zaustavimo nasilje“ u februaru 2017. godine uz podršku UNICEF-a i Telenor Fondacije;
  - urađene su procedure za zaštitu djece za nekoliko ustanova gdje djeca borave, među kojima su Dječji dom „Mladost“ u Bijeloj, dnevni i resursni centri za djecu sa smetnjama u razvoju;
  - Ministarstvo je pristupilo pripremi izmjena i dopuna Zakona o radu čijim nacrtom je propisano da se ugovor o radu za obavljanje poslova koji podrazumijevaju rad sa djecom ne može zaključiti sa licem koje je osuđivano za djela seksualnog iskorišćavanja i zloupotrebe djece;
  - Ministarstvo je koordiniralo izradom novog Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici i nasilja nad ženama koji se temelji na reformi socijalne i dječje zaštite.Odbor izražava nadu da će se radom Nacionalne dječje telefonske linije i implementacijom usluge „Prihvatilište za zaštitu djece od nasilja“ čija početak se očekuje u decembru 2018. godine, kao i implementacijom mjera koje će biti utvrđene Strategijom za ostvarivanje prava djeteta u Crnoj Gori za period 2019- 2023. godina, čije donošenje se planira u I kvartalu 2019. godine i osnaživanjem Savjeta za prava djeteta koje se realizuje uz pomoć UNICEF-a, dodatno unaprijediti zaštita prava djeteta u Crnoj Gori, jer je to najvažnije pitanje kad je riječ o ljudskim pravima.
3. Odbor izražava zadovoljstvo brojnim aktivnostima koje je Ministarstvo prosvjete preduzelo na zaštiti djece od nasilja s obzirom da su u 2017. godini:
  - izrađene procedure za resursne centre o prepoznavanju i postupanju u slučajevima svih oblika nasilja nad djecom sa smetnjama u razvoju i sprovedene obuke za zaposlene,

- razvijen program prevencije nasilja na društvenim mrežama i obučeni nastavnici informatike za njegovo sprovođenje,
- na Školskom portalu kreirana stranica o bezbjednosti na internetu i u saradnji sa UNICEF-om promovisana aplikacija „NET prijatelji“ koja edukuje djecu uzrasta od 9 do 11 godina o sigurnom korišćenju interneta.

Za pohvalu su i aktivnosti Ministarstva prosvjete realizovane u 2018. godini:

- sprovedena je analiza „Kontinuirani profesionalni razvoj vaspitača u Crnoj Gori“,
- djeca iz Dječjeg doma „Mladost“ uzrasta od tri godine do polaska u osnovnu školu integrisana su u redovne grupe pri JPU „Naša radost“ Herceg Novi,
- sprovedene su obuke za vaspitače i drugi stručni kadar koji radi sa djecom,
- kroz UPSHIFT program odabrano je pet projekata i realizovana tematska sesija „Nasilje i mladi“,
- izrađen je flajer „Čuvajmo djecu od trgovine ljudima“,
- kroz projekat Savjeta Evrope održana regionalna Konferencija „Borba protiv diskriminacije u školama,
- formiran je Tim Ministarstva prosvjete, Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije za zaštitu škola od vandalizma i neprihvatljivog ponašanja,
- sprovedeno je istraživanje „Ispitivanje iskustva i percepcije djece, nastavnika, roditelja prema mehanizmima prevencije i borbe protiv vršnjačkog nasilja“ i
- u okviru informatičkog sistema Ministarstva prosvjete razvijena je baza podataka koja sadrži spisak djece u riziku od nasilja kojoj može pristupiti 20 škola.

4. Odbor cijeni aktivnosti Ministarstva pravde koje u saradnji sa međunarodnim partnerima, prvenstveno UNICEF-om, preduzima mjere na unapređenju zaštite prava djeteta učesnika u sudskim postupcima u porodično-pravnim stvarima, što je bitno za sprečavanje viktimizacije djeteta, kao i aktivnosti na informisanju djece i njihovih zastupnika o pravima djeteta i dostupnim uslugama podrške u okviru pravosudnog sistema, čemu će doprinijeti i promotivni materijal pripremljen u saradnji sa UNICEF-om.

Odbor izražava nadu da će do kraja sledeće godine, zahvaljujući sredstvima iz IPA fondova, biti uspostavljen novi softver za Kaznenu evidenciju u okviru koje će biti i registar lica osuđenih za krivična djela protiv polne slobode učinjene nad djecom.

Takođe, Odbor očekuje da će razvojem novog sistema za sudstvo biti omogućena interoperabilnost što će Informacionom sistemu pravosuđa omogućiti razmjenu podataka sa ostalim sistemima na polju nasilja nad djecom.

5. Ohrabruju i aktivnosti Ministarstva zdravlja koje organizuje obuke za patronažne sestre u cilju njihovog jačanja i koje je, u saradnji sa UNICEF-om, pripremila Nacrt protokola za postupanje zdravstvenog sektora u cilju zaštite djece od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, čije usvajanje se očekuje do kraja godine.

Članovi Odbora izražavaju nadu da će zdravstvena zaštita djece biti dodatno unaprijeđena završetkom specijalizacije tri ljekara psihijatra u 2019. i 2021. godini i kliničkog psihologa koji je trenutno na specijalizaciji, kao i izgradnjom Klinike za psihijatriju u Podgorici u kojoj će raditi dječji psihijatri i klinički psiholozi.

6. Odbor pozdravlja aktivnosti Ministarstva finansija na razvoju programskog budžeta u cilju njegove pune implementacije u 2020. godini, čime će se stvoriti uslovi da ukupna planirana sredstva budu potpuno vidljiva i da za svaki program budu jasni ciljevi i indikatori, čime će se znati koliko sredstava iz državnog budžeta se izdvaja za unapređenje položaja djece u Crnoj Gori, što je bila jedna od preporuka relevantnih domaćih i međunarodnih organizacija koje se bave zaštitom prava djeteta. Takođe, Budžetom za 2019. biće planirana sredstva za rad Savjeta za prava djeteta.

7. Odbor pozdravlja djelovanje Ministarstva unutrašnjih poslova koje nema nerealizovanih aktivnosti iz Akcionog plana i konstatuje da ovo Ministarstvo, u skladu sa svojom nadležnošću, u kontinuitetu preduzima aktivnosti na suzbijanju nasilja u porodici i borbi protiv zloupotrebe

djece putem internet i realizuje obuke policijskih službenika u cilju jačanja njihovih kapaciteta za postupanje sa djecom. Posebno je značajno formiranje početkom 2018. godine međuresorskog Operativnog tima za borbu protiv nasilja u porodici i nad ženama u kojem su predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Državnog tužilaštva, Vrhovnog suda i Višeg suda za prekršaje, uključujući i Savjet za građansku kontrolu rada policije i pet specijalizovanih NVO koje se bave ovom problematikom.

8. Povodom iznešene informacije da su samo neke opštine obuhvaćene pojedinim programima, Odbor je ocijenio da iako je za razvijanje pojedinih servisa za djecu potrebno određeno vrijeme, svako dijete u Crnoj Gori mora imati jednaku zaštitu bez obzira gdje se nalazi. Takođe, članovi Odbora smatraju da porodica mora biti osnova svega, zbog čega treba najviše raditi na jačanju servisa za podršku porodici. Stoga, Odbor poziva sve relevantne institucije da se u narednoj godini uključe u realizaciju Programa „Roditeljstvo“ koji je UNICEF ove godine sprovodio u domovima zdravlja u Beranama i Bijelom Polju, vrtiću „Đina Vrbica“, NVO „Roditelji“ i „Pedagoškom centru Crne Gore“. Odbor ocjenjuje da bi formiranje nacionalnih trenera u svim institucijama bilo veoma značajno, jer je besplatni program „Roditeljstvo“, kojim se realizuje Strategija usmjeren na sprečavanje nasilja nad djecom, uspostavljanje pozitivnog odnosa između roditelja i djece, kao i na razvijanje osjećaja kompetentnosti kod roditelja. Odbor podsjeća i da je prema rezultatima analize ovog programa na međunarodnom i nacionalnom nivou njegovo sprovođenje naročito uticalo na smanjenje fizičkog i emocionalnog kažnjavanja djece, nefunkcionalnosti roditelja, poteškoća u kući, hiperaktivnosti djece, kao i na smanjenje depresije kod roditelja.
9. Odbor za ljudska prava i slobode preporučuje nadležnim organima da, u saradnji sa međunarodnim partnerima, u narednom periodu intenziviraju aktivnosti kako bi se:
- obezbijedila finansijska sredstva i bolja međuresorna koordinacija za osnivanje i operacionalizovanje Nacionalne Dječje kuće za djecu žrtve nasilja,
  - izradila analiza zakonskog okvira o nasilju nad djecom u Crnoj Gori za što je potrebno obezbijediti finansijska sredstva za konsultanta,
  - obezbijedila finansijska sredstva za proširenje programa „Porodični saradnik“ na sve opštine u Crnoj Gori do 2021. godine,
  - obezbijedila finansijska sredstva za proširenje programa „Roditeljstvo“ na sve opštine u Crnoj Gori,
  - obezbijedila finansijska sredstva za intenziviranje obuka zaposlenih u zdravstvenom sektoru kako bi se ojačale savjetodavne usluge za tretman i psiho-socijalnu podršku žrtvama,
  - obezbijedila finansijska sredstva za izradu i implementaciju specijalizovane obuke psihijataru i psihologa za obavljanje forenzičkog intervjua sa žrtavama nasilja i
  - obezbijedila finansijska sredstva za obuke i organizovalo pružanje usluge za rad sa počiniocima nasilja nad djecom.
10. Odbor za ljudska prava i slobode će u 2019. godini, u okviru kontrolne i nadzorne uloge Skupštine, realizujući preporuke upućene skupštinskim radnim tijelima u Izvještaju o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori, održati kontrolno saslušanje predstavnika nadležnih institucija zaduženih za realizaciju preostalih aktivnosti utvrđenih Akcionim planom za sprovođenje Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja od 2017-2021. godine i aktivnosti na implementaciji preporuka iz Izvještaja o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017.
11. Odbor za ljudska prava i slobode će dostaviti Zaključak Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Misiji OEBS-a u Crnoj Gori, Kancelariji za evropske integracije, NVO „Građanska alijansa“, NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“, učesnicima sjednice, na upoznavanje i Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore,

Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu pravde, Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Ministarstvu finansija i Ministarstvu unutrašnjih poslova, na dalji postupak.

Sjednica je završena u 14 sati i 20 minuta.

ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA
Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA
dr Halil Duković